

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat d'Educació

Memòria del Treball de Fi de Grau

RECALL I REVISIÓ D'ESTRATÈGIES PER INTERVENIR EN LA DISFÈMIA: INCLUSIÓ D'AULA.

Aina Martínez Cajide

Grau d'Educació Primària

Any acadèmic 2020-21

DNI de l'alumne: -

Treball tutelat per Eva Aguilar- Mediavilla
Departament De Pedagogia Aplicada i Psicologia

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació	Autor		Tutor	
	Sí	No	Sí	No
	☒	☐	☐	☐

Paraules clau del treball:

Disfèmia, trastorns de la parla, inclusió, estratègies d'intervenció.

ÍNDEX

ÍNDEX	2
Collection and review of effective strategies for dysphemia intervention: Classroom inclusion	3
RESUM.....	4
Paraules clau: disfèmia, estratègies d'intervenció, inclusió, trastorns de la fluïdesa de la parla.....	4
ABSTRACT.....	4
Keywords: dysphemia, intervention strategies, inclusion, speech fluency disorders, speech fluency disorders	5
INTRODUCCIÓ	5
MÈTODE.....	9
Participants.....	9
Instruments.....	10
Procediment.....	10
RESULTATS	12
DISCUSSIÓ I CONCLUSIONS.....	17
REFERÈNCIES	24
ANNEXOS	26
Annex 1: Qüestionari	26

Recull i revisió d'estratègies eficaces per intervenir en la disfèmia: inclusió d'aula.

Collection and review of effective strategies for dysphemia intervention: Classroom inclusion

Aina Martínez Cajide

Universitat de les Illes Balears. Facultat d'Educació. Estudis de Grau d'Educació Primària.

Eva Aguilar - Mediavilla

Universitat de les Illes Balears. Departament de Pedagogia Aplicada i Psicologia de l'Educació.

RESUM

La disfèmia és un trastorn de la fluïdesa de la parla que afecta molts d'infants del món. Pot aparèixer a l'inici de la infància i desaparèixer o estabilitzar-se. Les alteracions de la fluïdesa de la parla són: repeticions a principi de paraula, paraules o frases, prolongació de sons, bloquejos o segmentació de paraules. Avui dia encara s'estudia aquest trastorn perquè és molt complet pel fet de la seva diversitat d'alteracions i heterogeneïtat del problema. En aquest treball, l'objectiu principal és crear un recull d'estratègies d'intervenció per garantir l'èxit comunicatiu dels infants a l'àmbit escolar. Relacionant així la importància del paper d'una escola inclusiva i oberta a tot l'alumnat. El treball se centra a potenciar la fluïdesa de la parla dels infants amb tartamudesa al seu dia a l'aula. Per fer-ho, és rellevant elegir aquelles fonts d'informació d'autors que ens presenten les seves estratègies. Es pretén que, amb la recollida, després els docents posin en pràctica aquestes estratègies atenent a les necessitats específiques de cada infant. Respecte a l'estudi principal, per donar més suport a les estratègies que els terapeutes donen a conèixer, s'ha fet un qüestionari amb dues seccions. S'ha analitzat una mostra de 9 docents els quals identifiquen característiques d'inclusió a les seves escoles i aporten estratègies d'intervenció amb infants amb disfèmia.

Paraules clau: disfèmia, estratègies d'intervenció, inclusió, trastorns de la fluïdesa de la parla.

ABSTRACT

Dysphemia is a speech fluency disorder that affects many children around the world. It can appear early in childhood and disappear or stabilize. Alterations in speech fluency are repetitions at the beginning of some words or sentences, prolongation of sounds, blocking or segmentation of sentences. Nowadays this disorder is still being studied because it is very complete due to its diversity of alterations and heterogeneity of the problem. In this work, the main objective is to create a collection of intervention strategies to guarantee the

communicative success of children in the school environment. Thus relating the importance of the role of an inclusive school open to all students. The work focuses on enhancing the fluency of speech of children with stuttering in the classroom. To do so, it is important to choose those sources of information from authors who present their strategies. It is intended that, with the collection, teachers will then put these strategies into practice according to the specific needs of each child. Concerning the main study, in order to give more support to the strategies that the therapists make known, a questionnaire with two sections has been made. A sample of 9 teachers was analyzed, who identified characteristics of inclusion in their schools and provided intervention strategies for children with dysphemias.

Keywords: dysphemia, intervention strategies, inclusion, speech fluency disorders, speech fluency disorders

INTRODUCCIÓ

Aquest treball té com a objectiu fer un recull i una revisió d'estratègies eficaces d'intervenció en el trastorn de la fluïdesa de la parla; la disfèmia. Amb aquest recull d'activitats es pretén que els docents tinguin un material adequat i actualitzat per poder treballar amb un alumne amb disfèmia dins l'aula. S'estudiarà la importància de l'escola inclusiva per poder portar a la pràctica aquestes estratègies d'intervenció.

El trastorn de la fluïdesa de la parla conegut com a disfèmia o tartamudesa és sens dubte un trastorn que pot afectar a totes les dimensions de l'infant. No obstant, la dificultat de parla afecta notablement al component pragmàtic perquè és quan l'alumne es troba en múltiples situacions socials a les que l'infant no es vol enfrontar. Segons Acosta, Rosa, Cámara, et al. (2007):

Se habla de dificultad pragmática para hacer referencia a los problemas que las personas tienen en el uso del lenguaje con fines comunicativos; es decir, niños y niñas

que no hablan, que les cuesta usar el lenguaje como instrumento para relacionarse con los demás y para formular preguntas, peticiones y aclaraciones (p.18)

La *disfèmia o trastorn de la fluïdesa* de la parla és segons el DSM-5 (p.45) una alteració de la fluïdesa i l'organització temporal de la parla que no es correspon amb l'edat de l'individu. Aquesta alteració es caracteritza per la repetició freqüent o la prolongació de sons o síl·labes i per moviments motors així com del ritme de la respiració, tancament d'ulls quan parlen, moviments facials, gestos amb les mans com tocar-se els cabells o alguna extremitat facial. Cal especificar que la definició de disfèmia encara no està clara i, per tant, diversos professionals del camp de l'educació defineixen el concepte de disfèmia des de la descripció del comportament, des de l'autoavaluació del subjecte i altres ho combinen (Tovar, 2016). Segons Foundas, citat per Cervera i Cervera Mérida (2002) "Se trata de un aspecto complejo que relaciona redes neuronales de la corteza lingüística con redes neuronales que intervienen en la vida emocional" i, segons Andrade, citat per Tovar (2004) " la tartamudez puede ser definida por rupturas involuntarias del flujo del habla, caracterizada por repeticiones de sonidos y sílabas". Per altra banda, també hi ha informació sobre els tipus de tartamudesa. Segons Tovar (2016), la tartamudesa pot ser: neurogènica, del desenvolupament (o disfèmia), taquifèmia i/o encoberta. La tartamudesa pot estar encapçalada per conducta o com un trastorn de la parla. Parlem de disfèmia encoberta quan un infant tartamudeja en una oració i, de disfèmia com a trastorn quan presenta disfluències seguides (Stuffering Therapy Resources, 2017). Les característiques que tenen els alumnes amb disfèmia es poden dividir en tres branques: lingüístiques, psicològiques, corporals i respiratòries (Ramírez, 2011). Pel que fa a les habilitats lingüístiques, autors com Cervera i Cervera Mérida (2002), especifiquen que la disfèmia no pot significar la causa d'evitar una conversa:

El objetivo es aceptar el tartamudeo, saber manejarlo limitándose al mínimo pero nunca aceptar que el tartamudeo anule las posibilidades expresivas, comunicativas y sociales (p.10)

com també varen especificar què “¿hasta dónde estoy dispuesto a dejarme vencer a causa del tartamudeo? (p.10)

En aquesta línia es pot observar què les disfluències degudes a la disfèmia no només han de ser tractades per part d'un professional de la logopèdia sinó que, als centres educatius és molt important la consciència i la formació dels docents. Seguint amb aquesta idea, cal especificar que l'alumnat amb disfèmia ha d'estar sempre inclòs dins l'aula per afavorir la inclusió i no la segregació. I, per tant, a través de plans d'actuació i estratègies d'intervenció els alumnes amb una disfluència poden adherir-se al grup classe.

Els alumnes amb un trastorn del llenguatge es troben davant diverses barreres d'aprenentatge i com Huguet (2013) afirma “El reto es que todos los profesores se impliquen en la mejora de las situaciones de enseñanza para que todos los alumnos puedan participar y aprender” (p. 91). A més ja al 1999, Booth va especificar que si volem pensar i actuar de forma clara al camp de l'educació hem de controlar la definició d'inclusió, integració i exclusió. El concepte d'inclusió, segons Ainscow, y Susie, citats per Giné (2013) es coneix com un procés, en el que s'identifiquen i s'eliminen les barreres d'aprenentatge, i s'assegura la presència, la participació i el progrés de tots els estudiants i, finalment, posa èmfasi en tots aquells alumnes que poden estar en risc d'exclusió escolar.

En aquest sentit, la disfèmia suposa una situació de risc d'exclusió escolar que cal tenir en compte. Bruno Villegas (2017) explica al canal *TEDX Talks* a una conferència en xarxa, com la por a les situacions socials derivada de la seva tartamudesa va influenciar en la seva exclusió d'aula. Exemples així fan sorgir una reflexió sobre les intervencions educatives d'aula i amb el rol inclusiu del centre. Per saber si una escola segueix el camí cap a la inclusió de tot l'alumnat els professionals de l'educació i creadors del treball, Booth y Ainscow citats per

Miquel (2013) especifiquen què *l'Índex for Inclusion* pot ser de gran utilitat en aquest procés de formació i canvi perquè especifica com crear cultures inclusives, polítiques inclusives i pràctiques inclusives. I, sens dubte, als infants amb una disfèmia aprendre a una escola inclusiva els hi obre més portes.

És important que els docents tinguin formació en aquest Trastorn de la Parla per poder així arribar a les necessitats educatives especials dels alumnes. Segons Badia (2019) el cicle de la pràctica educativa fonamentada promou i millora la innovació educativa dels processos d'ensenyança, aprenentatge i avaluació a les aules ordinàries. Un exemple de les estratègies educatives innovadores que s'han portat a terme a les aules a on hi ha alumnes amb disfèmia és realitzar un Pla de Participació Parlada. Aquesta pràctica, creada per Diaz, Espiago, Fernández, et al. (2005) conté unes pautes que cal seguir per a què l'alumnat arribi a l'èxit comunicatiu. Aquestes pautes es basen en la lectura per parelles, la lectura pausada i amb un to baix, planejar preguntes a l'aula de resposta de sí o no, etcètera. Quan es treballa per racons i/o ambients és més eficient perquè els alumnes amb una disfluència es troben en petits grups però, aquestes pautes, es poden aplicar a totes les situacions d'aula. D'aquesta manera, es facilita la comunicació en grup i es dona l'oportunitat a l'alumne per aixecar-se a demanar al professor/a quan ho necessiti. El professorat, però, per poder arribar a l'èxit de la pràctica educativa, ha de conèixer la interacció lingüística que ha de tenir amb l'alumnat. Amb infants que pateixen una disfluència és important tenir en compte tots els aspectes comunicatius que Zúñiga (2005) especifica:

Escuchar al niño con calma, hablar lentamente haciendo pausas y con un lenguaje sencillo, no acabar la palabra o la frase, no presionar para que hable, no dar recomendaciones de cómo tiene que hablar, no ser exigente con el alumno/a y siempre derivar a un especialista si pensamos que es necesario (p.146)

Tenint en compte que la disfèmia pot provocar una situació d'exclusió escolar, l'objectiu d'aquest treball és, fer un recull d'estratègies d'intervenció educativa que es puguin portar a les aules i que tinguin en compte la dimensió pragmàtica del llenguatge de l'infant i permetin la seva inclusió. Segons Ramírez (2011) algunes de les estratègies que es tenen en compte són: reduir la velocitat de la parla, començament fàcil, relaxació, control de la respiració, dessensibilització sistemàtica, etcètera. Per portar a terme aquest objectiu es compararan les estratègies que utilitzen els professors actuals amb les que estan publicades per professionals i estudiada la seva eficàcia. Entre els objectius més específics es troben els següents:

- Establir quines són les pautes d'intervenció escolar a la disfèmia que estan avalades per la evidència científica.
- Recollir informació sobre què saben els docents del concepte d'inclusió i si la seva escola és inclusiva demanant que posin en pràctica de l'*Índex for Inclusion*.
- Detectar les pràctiques que els docents duen a terme dins les classes quan tenen un alumne amb disfèmia.
- Fer una comparació entre les pràctiques basades en l'evidència i les pràctiques que porten a terme l'especialista i el/la tutor/a d'aula.

MÈTODE

Participants

Els participants de l'estudi són professionals de l'educació d'escoles públiques i concertades de les Illes Balears. Més concretament, són docents que fan feina a escoles ordinàries. Entre ells han contestat homes i dones, mestres amb diplomatura de Suport Educatiu, Grau d'Educació Infantil i Grau d'Educació Primària. S'ha estudiat una mostra de 9 docents. Un 77,8% fan feina a escoles públiques i un 22% a escoles catòliques concertades.

Tres dels docents porten des d'un any a tres anys de pràctica docent, tres docents porten deu anys de docència i els altres tres que queden, de deu a vint-i-nou anys. Cada docent ha contestat les dues seccions del qüestionari.

Instruments

Per poder recollir la informació externa he creat dos qüestionaris amb Google Qüestionaris. Que responen a dos dels objectius: Es troben els docents a una escola inclusiva? Què saben els docents sobre la disfèmia i quines estratègies utilitzen o utilitzarien?

Els dos qüestionaris es troben al mateix dividits en dues seccions. La primera secció: *És la teva escola inclusiva?* Té l'objectiu de recollir dades sobre el rol inclusiu escolar i se'ls demana als docents qüestions sobre la seva pràctica inclusiva dins les aules i si coneixen la pràctica educativa de l'*Índex for Inclusion*. La segona secció: *La Disfèmia: Trastorn de la parla i la fluïdesa*, té l'objectiu de recollir aquelles estratègies que els docents utilitzen amb infants amb disfèmia. Es demanarà sobre si coneix un docent de tutoria la disfèmia, s'estudiarà mitjançant els resultats, la diferència que hi ha entre la formació d'AL/PT i la de tutor/a d'aula i hi haurà qüestions sobre quines estratègies coneixen i si en coneixen les actuals.

Les preguntes que apareixen als qüestionaris són de resposta de sí o no i de redacció curta. Els docents poden escriure la seva experiència educativa en el cas d'haver tingut un alumne amb disfèmia i així també especificar els seus recursos d'intervenció. A més, se'ls recomanarà bibliografia al final del qüestionari.

Procediment

Per dur a terme la recerca d'informació sobre les estratègies eficaces d'intervenció amb infants amb disfèmia he cercat a les bases de dades de Google Acadèmic, a llibres de lectura que tracten el concepte d'inclusió, llibres que parlen sobre la intervenció docent dins l'aula amb alumnes amb disfèmia, audiovisuals de la plataforma Youtube, pàgines web sobre la

disfèmia així com la Fundació Espanyola de la Tartamudesa (TTM), la Fundació Americana Stuferring (SFA) i la plataforma The Michael Palin Centre for Stammering. S'han inclòs també treballs finals de grau, màster i tesis doctorals, així com llibres o articles. Les cerques a Google Academic s'han fet escrit amb exactament les següents paraules: intervenció en disfèmia, estratègies d'aula, la inclusió d'aula d'alumnes amb disfèmia, tècniques de relaxació i respiració, guia terapèutica d'intervenció amb disfèmia i el bloqueig en l'alumnat amb tartamudesa. En cercar aquestes paraules, de cadascuna, vaig obtenir informació de revistes, capítols de llibres, articles científics i entrades de blog. La informació recoïa els temes cercats de manera individual i, també, general. No obstant, de tots els que vaig llegir, he elegit sobretot els que parlaven sobre la intervenció a les aules ordinàries perquè l'objectiu principal d'aquest estudi es recollir les estratègies que fan servir els docents (especialistes i d'aula) i comparar-les amb les ja establertes. S'han seleccionat els articles recents, a partir de l'any 2005. En conclusió, els treballs que he consultat han estat els que tractaven de pràctiques educatives dins l'aula amb infants amb disfèmia i els que explicaven el concepte d'inclusió als centres ordinaris. També s'han fet consultes a professionals especialitzats en disfèmia com, Marina Llobera O'Brien.

Els qüestionaris es van enviar el dia 26 d'abril de l'any 2021 a través de l'aplicació WhatsApp amb un missatge de presentació de l'alumna: *“Estimats i estimades docents, estic realitzant el meu TFG sobre la importància que tenen les aules inclusives en la intervenció amb l'alumnat amb disfèmia. En el present qüestionari vos apareixeran preguntes sobre la pràctica docent d'aula i és totalment anònim. És una gran ajuda que contesteu! Moltes gràcies per dedicar una estoneta”*. A través de la realització del qüestionari (Veure Annex 1), el qual està dividit en dues seccions, s'han obtingut les respostes adients a l'estudi. En primer lloc, s'analitzaran els resultats de la secció número 1 del qüestionari: *És la teva escola inclusiva? I*, en segon lloc, s'estudiaran els resultats de la secció número 2: *La Disfèmia: Trastorn de la*

parla i la fluïdesa. Per afavorir la claredat de l'estudi, s'estudiaran les dades quantitatives per una banda i les qualitatives per l'altra de cada secció. L'estudiant recollirà les respostes a través de l'estadística que ofereix l'aplicació de Google Qüestionaris i de les respostes a desenvolupar.

Per una banda, es compararan amb les estratègies d'intervenció d'autors/es coneguts per la ciència així com Fernández - Zuñiga (2007), i Vallés Arándiga (2005) i, també, amb les que aporten docents i professionals als diferents articles de referència. Per altra banda, s'estudiarà l'eficàcia de l'escola inclusiva seguint la teoria de *l'Índex For Inclusion* (Climent Giné, 2013). Seguidament, es podrà fer una recollida d'estratègies a partir de la pràctica docent i dels autors i s'avaluarà el rol inclusiu de l'escola.

RESULTATS

Secció número 1: És la teva escola inclusiva?

Dades quantitatives

Respecte a les dades quantitatives, el 77,8% dels docents han contestat que la seva escola és inclusiva a diferència del 22,2% restant. També es pot observar que la majoria de docents que han contestat que tenen un alumne amb una Dificultat Específica D'Aprenentatge (DEA) representen un 88,9% de l'estudi. Només un 1% no té infants amb necessitats educatives especials dins l'aula. Per poder observar exactament els resultats dels percentatges que hi ha dins la diversitat d'alumnat NESE es poden observar les tres següents figures:

Figura 1:

Estadística d'infants amb un Trastorn de la Comunicació a les aules.

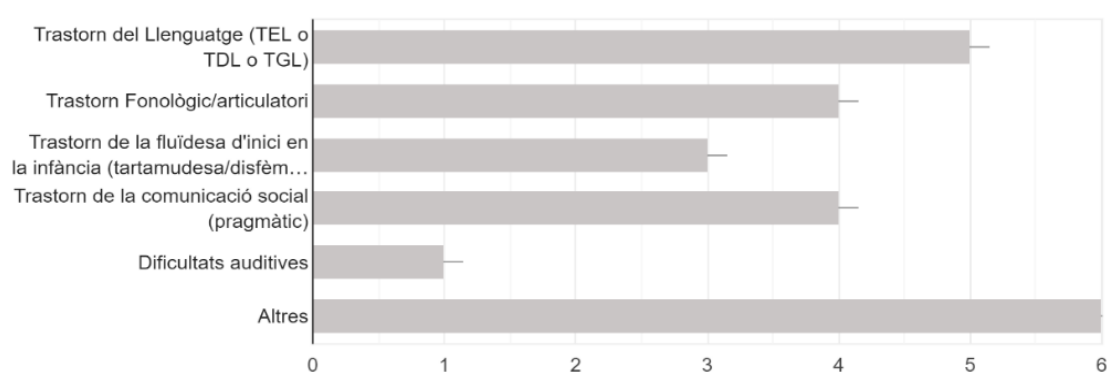
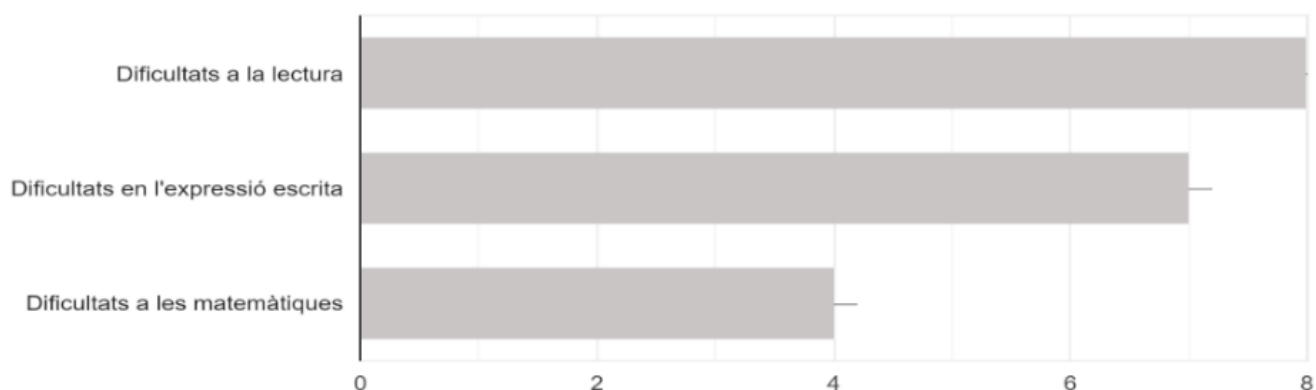
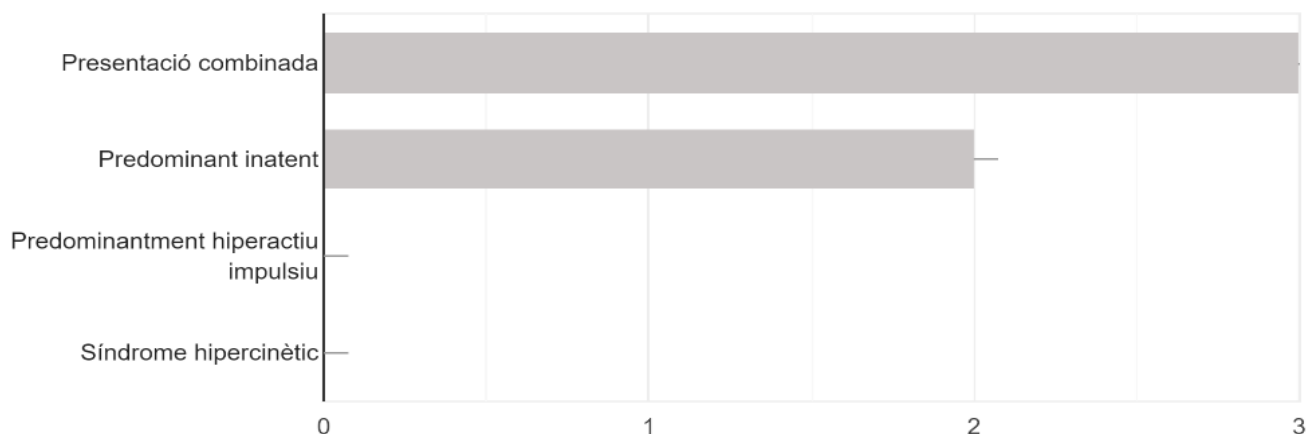

Figura 2:

Estadística d'infants amb un Trastorn Específic d'Aprenentatge a les aules.

Figura 3:

Estadística d'infants amb un Trastorn per Dèficit d'Atenció a les aules.

Es pot observar que els participants han contestat més d'un trastorn i això significa que a les aules hi ha una combinació d'aquests. Seguint el rol de l'escola inclusiva, el 77,8% ha especificat que aquests alumnes estan inclosos dins el grup classe i que segueixen totes les activitats generals. No obstant, un 22% ha contestat que no estan inclosos i, per tant, es relaciona amb què hi ha un 22% de docents que han contestat que la seva escola no és inclusiva. Els percentatges coincideixen i es pot discutir si és per aquestes dades, que els alumnes no es troben inclosos dins les aules ordinàries. Pel que fa a la metodologia d'aula, un 77,8% confirma

que treballa amb diverses metodologies i les combinen encara que, un 11,1% fa servir la metodologia per projectes i l'altre 11,1% es decanta per la pràctica tradicional. Tots coincideixen en què el procés d'ensenyança-aprenentatge de l'alumnat es troba motivat. Segons un 88,9% dels docents, els recursos de l'escola es distribueixen de forma ajustada a tots els alumnes encara que, un 11,1% afirma que no. No obstant això, tots els docents han especificat que es preocupen per l'avenç dels infants dins l'escola independentment de què sigui inclusiva o no. També, un 88,9% afirma que sí que s'utilitza l'experiència docent però l'altre 11,1% aporta que no.

En conclusió, no tots els docents es troben dins d'una escola inclusiva, i per tant, les barreres d'aprenentatge són rellevants a algunes escoles. El 44,4% de professorat ha contestat que sí que coneixen la teoria de l'Índex for Inclusion a diferència del 55,6% restant. Es discutirà sobre si aquest fet és rellevant a l'hora de crear una escola inclusiva adaptada a tot l'alumnat.

Dades qualitatives

Les respostes qualitatives que han donat els docents sobre què significa per ells la inclusió d'aula han estat diverses. Es relacionen directament amb els conceptes bàsics que exposa l'Índex for Inclusion: arribar a tots els alumnes, adaptar-se a les necessitats de tots els infants, atendre a les necessitats, fomentar el desenvolupament integral i compensar les desigualtats que es produeixen fora de l'escola per poder tenir en compte les diferències. D'entre les estratègies inclusives que fan servir als centres especifiquen les següents: fer grups heterogenis, que la figura de la Pedagoga Terapèutica (PT) estigui present a les aules ordinàries, fer activitats multinivells dins d'una mateixa aula, lectura compartida, grups flexibles, aules agermanades, projecte d'alumnat mediador, activitats coeducatives i apadrinament lector. Aquestes respostes justifiquen que l'escola sigui inclusiva perquè són pràctiques que engloben a tot l'alumnat, encara que, com s'ha obtingut a les dades quantitatives, un 22% de docents han

especificat que la seva no ho és. Els participants coincideixen a dir que les pràctiques que duen a terme per afavorir la inclusió d'aula són fer racons d'aprenentatge, activitats de grup cooperatiu i projectes. Dins d'aquestes estratègies alguns professors han indicat que a l'època abans de la COVID-19 s'han executat activitats amb famílies i que, dins d'aquestes, s'han fet propostes de tallers de cuina, contar contes i tallers d'hort. La teoria de l'Índex For Inclusion la coneix un percentatge baix de participants. Els qui la coneixen han especificat que aquesta teoria és necessària per crear una escola inclusiva encara que també aporten la possibilitat de què la metodologia de centre no deixi avançar els canvis educatius. Altres docents no coneixen tot sobre la teoria.

En conclusió, seguint la mateixa línia que a les respostes quantitatives, els participants indiquen que les estratègies inclusives que utilitzen al centre són diverses. Respecte a les formacions docents, tutors i especialistes coincideixen en les respostes donades.

Secció número 2: La disfèmia: trastorn de la parla i la fluïdesa.

Dades quantitatives

Tots els participants coneixen la disfèmia. El 77% dels participants coincideixen en que la disfèmia pot afectar a les relacions socials i als resultats acadèmics a diferència del 22,2% que especifica que només pot afectar a les relacions socials. Pel que fa a la formació docent només un 55% ha estat format en disfèmia i ha cercat informació. Una docent d'Audició i Llenguatge ha especificat que ha cercat articles. No obstant, l'altra docent, de la mateixa especialitat, ha mencionat que no ha fet una recerca del trastorn. Això és a causa de la seva resposta anterior a on identifica que no ha tingut cap cas amb disfèmia. Es treu la conclusió de què, els docents que han tingut casos han investigat sobre el trastorn. Un 77% han tingut alumnes amb disfèmia dins l'aula i aquests coincideixen en què han estudiat el trastorn encara que, un 44,4% no han ampliat els seus estudis en disfèmia. Tots els participants coincideixen

en què l'alumne amb difluències ha estat inclòs dins l'aula encara que, hi ha docents que han contestat que a algunes activitats no hi participava. Així com les activitats orals en les quals només hi participaven de vegades. Pel que fa al treball en xarxa dels professionals de l'educació, un 85,7% coincideixen en aquest aspecte i a més, també han estat en contacte amb les famílies dels alumnes. Les famílies han estat dins d'aquest procés d'aprenentatge de l'infant. Un 88,8% dels docents especifiquen que l'alumne amb disfèmia pot aprendre com els altres i que, la intervenció en l'ús de la pragmàtica és la més important.

Es treu la conclusió de què, l'estudi d'aquest trastorn de fluïdesa verbal, és estudiat només per la meitat dels participants. Això és a causa de la pràctica inexistent dels docents amb aquest trastorn. No han cercat informació addicional.

Dades qualitatives

S'han demanat als docents quines característiques tenien els alumnes amb disfèmia. Dins les variables de les motivacions, cognitives i socials han contestat el següent: disfluències a principi de paraula o de frase, tensió al coll, alumnat d'incorporació tardana però sense angoixa al parlar, un alumne que de vegades tartamudejava i disfèmia associada a un alumne NEE amb una discapacitat intel·lectual de més d'un 33%. Pel que fa a les variables socials i pragmàtiques de l'infant, els docents asseguren que: l'alumne es tanca en si mateix, es bloqueja, no xerra, s'aturava i respirava uns minuts. També, un/una participant especifica que un alumne amb disfèmia quan s'agitava físicament tartamudejava.

Més endavant, els participants han contestat les estratègies que feien servir amb els alumnes amb disfèmia dins les aules ordinàries. Han especificat que, s'ha treballat la relaxació i el control de la respiració amb diversos jocs de buf, s'ha donat més temps a l'alumne quan havia de comunicar-se, tranquil·litzar-lo quan es trobava nerviós, lectura en veu alta més curta i amb metrònom, suport i reforç positiu dins l'aula, no obligar a l'alumne a participar en

activitats orals i donar-li tota la informació pertinent perquè pugui fer-la. Alguns docents especifiquen que de vegades aquestes estratègies no arriben a l'èxit de la fluïdesa verbal de l'infant perquè en alguns moments s'han hagut d'optar a metodologies més específiques i, perquè, els bloquejos continuaven presents en els alumnes.

En conclusió, les estratègies utilitzades pels docents que han participat se semblen a les que autors professionals indiquen. Es discutiran aquestes estratègies comparant-les amb les establertes per experts de la logopèdia i docència. Es farà el recull d'aquestes que els participants han comentat i les estratègies actualitzades que s'han llegit a la bibliografia de referència. Tots coincideixen en que la dimensió pragmàtica del llenguatge és la que més dificultats produeix encara que, també es coneix l'alta incidència de trastorns fonològics entre els infants que tartamudegen (Bloodstein, 1987; Conture, 1997; Rustin, 1991 citats per Zúñiga, p.111).

DISCUSSIÓ I CONCLUSIONS

A mode de conclusió, els resultats de l'estudi compleixen els objectius establerts a l'inici del treball. A la secció sobre la inclusió d'aula s'han justificat els aspectes bàsics d'inclusió escolar. A la secció sobre la disfèmia, els docents i especialistes han identificat els seus coneixements a través de l'exposició de les estratègies que fan servir. Els resultats obtinguts també indiquen que un alt percentatge de docents coneixen la disfèmia i saben estratègies per arribar a l'èxit de la fluïdesa verbal de l'alumnat. Per tal de fer un recull d'aquestes, primer es discutiran i, després, s'identificaran en una graella per facilitar la informació exposada. Les estratègies d'aula per afavorir l'aprenentatge dels alumnes amb disfèmia es basen en: pautes d'intervenció per facilitar el control de la parla, activitats d'aula on els alumnes participin amb els altres en petit grup i en pautes de la conversa del mestre i els alumnes cap a l'alumnat amb disfèmia.

A mode de discussió, els participants que fan feina a escoles inclusives, asseguren que, conèixer el concepte d'inclusió afavoreix a les Necessitats Educatives Específiques de l'alumnat. Segons afirma Diaz citat per Rodríguez i Bello (2017) respecte al procés del canvi educatiu “supera con creces la comprensión inicial de la educación como una actividad dirigida a la transmisión, memorización y adquisición de conocimientos” i, segons Delors citat per Rodríguez i Bello (2017), “hay cuatro tipos de aprendizajes hacia una escuela mejor: aprender a conocer, aprender a hacer, aprender a convivir con los demás y aprender a ser”. Seguint aquesta mateixa línia, el rol de l'escola inclusiva canvia seguint un procés i de cada vegada es realitzen noves pràctiques educatives. Els alumnes amb disfèmia necessiten una educació inclusiva per poder conviure amb els altres i aprendre a ser ells mateixos. Respecte a la teoria de l'*Índex for Inclusion*, alguns/es docents indiquen que la seva realització i posada en pràctica depèn de l'equip directiu del centre. Aquesta teoria combina tres aspectes importants per crear una escola inclusiva: cultura, política i pràctica. Segons els participants de l'estudi, és una teoria necessària per arribar a construir un sistema inclusiu però a moltes escoles aquests aspectes es veuen afectats. Un/a docent d'una escola concertada que ha contestat el qüestionari, ha especificat que la seva escola no és inclusiva i, per tant, no coneixia aquesta teoria ni la podria posar en pràctica. Si aquest/a docent tingués un alumne amb disfèmia es dificultaria el seu èxit escolar. No obstant això, els altres participants coincideixen en pràctiques educatives inclusives al centre així com: grups flexibles, activitats coeducadores, activitats amb les famílies, padrinatge lector, aules agermanades, etcètera.

L'alumnat d'aquests participants, es troba inclòs a totes les activitats encara que, de vegades, han hagut de necessitar ajudes més metodològiques. Quan els professionals educatius i terapeutes intervenen en disfèmia a les aules poden tenir l'objectiu d'aconseguir exactament la fluïdesa de la parla o la modificació de l'ambient així com altres aspectes relacionats: factors lingüístics, psicosocials o emocionals (Zúñiga, 2007). Normalment, a l'escola, els docents

intervenien per ajudar a l'infant en els aspectes psicosocials i emocionals, perquè segons Rodríguez i Bello (2017):

Es una conducta generalizada en los tartamudos que, cuando se les interroga en clase, prefieren responder que no saben a tener que enfrentarse a la burla y risa que en sus compañeros produce su forma de hablar. Siente vergüenza por su forma de hablar, sentimientos de culpa, miedo, soledad e impotencia y no encuentra en la escuela un apoyo que le permita manejar las situaciones académicas o sociales de manera asertiva para salir de ellas de manera exitosa (p. 12).

Tot seguit, segons explica Zúñiga (2007), hi ha programes de tractament de la fluïdesa de la parla que poden utilitzar els docents i assegurar-se així l'èxit de tots els factors. S'exposen dos d'aquests. La Teràpia Personalitzada del Control de la Fluïdesa (Cooper y Cooper, 2003) és un mètode integrat que ofereix suports visuals per ajudar a l'infant a detectar la seva tartamudesa i desenvolupar estratègies per superar-ho; es porta a terme en quatre fases: (1) identificació i estructuració, (2) anàlisi i enfrontaments, (3) orientació de la cognició i la conducta i (4) el control de la fluïdesa. En general, aquest programa té l'objectiu d'identificar els sentiments i les actituds de l'alumne amb tartamudesa i, a més, potenciar les seves habilitats emocionals. L'altre programa que també està habilitat per a docents és, segons Zúñiga (2007), el Programa de Regles per la Fluïdesa (Runyan y Runyan, 1999); consta d'una sèrie de regles que faciliten la parla fluida així com: parlar a poc a poc, regular la respiració, mantenir la veu activada suaument, dir una paraula només una vegada, etcètera. Perquè l'infant recordi aquestes regles es porten a terme "claus lingüístiques" així com: les tortugues caminen a poc a poc.

Aquests programes d'intervenció tenen aspectes clínics però també poden ser utilitzats per la docència quan es treballa en grup o individual amb l'alumne. Per altra banda, l'autor Vallés (2005) indica unes estratègies per treballar també la fluïdesa verbal a l'escola, així com:

- Parlant amb els altres: Davant un mirall es poden practicar les exposicions orals. Abans de parlar has de bufar suaument i començar amb les primeres paraules mirant sempre directament als teus ulls (reflectits al mirall).
- Els gestos: Pensar gestos per poder donar suport al teu llenguatge. Pensar gestos per comunicar les següents situacions: així de gran era, és per allà, em fa mal el cap, això és meu, espera un poc...
- Vocalització: Les vocals s'han de notar bé i, també, totes les síl·labes i les paraules. Si hi ha un bloqueig s'ha d'aturar la parla durant un minut per poder pensar que vols dir.
- Preparar les converses: Si ha de cridar per telèfon o anar a comprar es pot preparar la conversa amb un guió de referència. Preparar situacions que puguin ocasionar un conflicte social així com: perdre un amic.

Pel que fa a la part emocional, quan l'infant té nivells alts d'ansietat amb símptomes fisiològics es planteja com a objectiu disminuir-los per controlar la parla (Zúñiga, 2007). Per fer-ho, les estratègies que els docents poden utilitzar són variades. Les aportades per Zúñiga i Vallés poden ser una ajuda a l'hora de preparar activitats de l'aula, però també s'han de tenir presents les tècniques d'intervenció que s'especifiquen en la introducció: no pressionar a l'alumne per a què parli, no acabar les frases ni les paraules que vol dir, mirar-lo als ulls quan parla, etcètera. També, s'han de conèixer, per part del professorat, algunes de les tècniques de control de la parla (Zúñiga, 2007) per ensenyar als alumnes i que les puguin posar en pràctica: reduir la velocitat de la parla, parlar amb un ritme per sincronitzar les paraules, realitzar moviments suaus així com també especifica Vallés (2005) a les seves estratègies, realitzar moviments amb els músculs per relaxar-los i reduir els bloquejos, iniciar la conversa amb un to gradual de fonació i la dessensibilització davant situacions de por. Els participants de l'estudi coneixen algunes d'aquestes estratègies així com: la dessensibilització i la parla rítmica.

Pel que fa a les estratègies d'aula, conscienciar als alumnes sobre la disfèmia també és una estratègia d'intervenció i, a més, totalment inclusiva. Segons l'equip de professionals de Stuffering Therapy and Resources, el dia de la tartamudesa és el vint-i-dos d'octubre i treballar-la a l'aula pot ajudar als alumnes que la pateixen. També, per altra banda, aquest equip exposa que crear un diari de diàleg pot beneficiar la part emocional per afrontar la tartamudesa. A les aules de vegades s'utilitza aquesta tècnica per treballar les emocions intrínseques dels alumnes i, als alumnes amb disfèmia, aquesta activitat els afavoreix. D'aquesta manera, poden veure el procés que han fet al llarg dels anys d'escolarització. Tot seguit, les Tecnologies de la Comunicació i la Informació (TIC) són avui dia un recurs escolar que s'ha de tenir present. Segons Casado, Castro y Guzman, citats per Garcia (2017) les TIC permeten un procés d'ensenyament que distribueix informació i incrementa l'accés a la informació educativa. Quan a l'aula es vol aconseguir una educació inclusiva la integració de les TIC pot ajudar a fomentar una bona pràctica educativa. L'autora Garcia (2017) ha creat unes estratègies d'intervenció a través de les TIC per engrescar als alumnes de manera globalitzada. Per treballar l'expressió oral, és a dir, la part pragmàtica del llenguatge, els contes són un recurs conegut. A través de l'aplicació CreAPPcuentos aquesta autora especifica que es pot crear una història sobre les passes de la coneguda Relaxació Progressiva de Jacobson (1920). També, a través de l'aplicació Audacity, es poden crear àudios per realitzar cançons o lectures de textos. L'autora informa de què a la plataforma digital d'Onda Educa es poden trobar recursos per a docents d'Audició i Llenguatge. En general, fa un recull d'aplicacions online per treballar l'estimulació del llenguatge i els factors emocionals de l'infant amb disfèmia:

- [Animacuentos](#): Lectura labial
- [La granja](#): Activitat d'onomatopeies
- [Phonetics](#): Activitat per treballar els sons de la parla de manera visual

- [Llegeix el que veig](#): Seqüència d'imatges i expressió oral
- [Globus](#): Conversa reflectida en les línies dels sons a la pantalla. Treballar l'autoestima del seu propi discurs i la iniciativa per parlar.
- [Contem](#): Expressió oral mitjançant preguntes.

Cal especificar que avui dia, a algunes escoles, els recursos TIC no es poden obtenir i molts dels alumnes no poden accedir. En relació amb els alumnes amb una Necessitat Educativa Especial, poden treure profit als recursos tecnològics quan tenen dificultats a algunes activitats. Segons un estudi que s'ha publicat sobre l'ALE (ansietat en una llengua estrangera) a la Revista de Discapacitat Espanyola, els alumnes amb disfèmia tendeixen a tenir més símptomes de tensió, sudoració, preocupació i aprensió quan han de parlar en anglès (Garcia i Miller, 2019). Per pal·liar aquesta ansietat les TIC són un recurs didàctic que sens dubte pot ajudar a l'accés de l'alumne a les activitats d'una segona llengua. L'alumna Díaz (2019) presentà al seu treball de fi de grau activitats per incloure als alumnes amb disfèmia a l'aula d'anglès mitjançant les tecnologies. A l'activitat "*Why do I want to travel with you?*" que tracta de parlar sobre les característiques de la personalitat dels companys amb els quals viatjarien (Díaz, 2019). S'utilitza com a recurs principal, una eina digital pel professorat, TEAM-UP Tool. Permet al docent crear parelles segons les seves preferències i motivacions. Seguint aquesta línia, les plataformes que obtenen informació sobre pràctiques educatives amb disfèmia també són un recurs pel professorat. Així com també les conferències i les ponències de diverses universitats. La pàgina web d'Unicòmic va realitzar unes jornades per donar a conèixer el còmic com una eina necessària per intervenir en disfèmia. En general, totes les plataformes TIC poden ajudar als docents i als alumnes que presenten Necessitats Educatives Especials a realitzar les activitats d'aula.

Com a conclusió final, els docents de l'estudi coneixen algunes estratègies i, a més, són actuals. Les han portades a la pràctica i han tingut èxit. Tots indiquen que els alumnes amb disfèmia poden aprendre com els altres, han de sentir-se inclosos dins l'aula, han de poder seguir les activitats que es fan però sense forçar-los, han de conèixer les pautes de control de la parla per poder tenir una conversa més fluida i relaxant i han de saber que bloquejar-se no és un problema. Tots aquests aspectes s'han de portar a terme dins les aules. Les estratègies més comentades han estat semblants als Plans d'Actuació Parlada, com es cita a la introducció, per què ajuda a estimular el llenguatge en les aules i, a més, si es posen en pràctica les pautes de control de la parla, l'alumnat pot arribar a l'èxit emocional i educatiu. A continuació, a la figura 4, es presenta la recollida d'estratègies actualitzades que s'han portat a terme a l'estudi:

Figura 4

Recull d'estratègies per intervenir en disfèmia: inclusió d'aula.

RECU LL D'ESTRATÈGIES		
PAUTES DE CONTROL DE LA PARLA DE L'ALUMNAT	ESTRATÈGIES METODOLÒGIQUES D'AULA PER A DOCENTS	PAUTES DE CONVERSA PEL PROFESSORAT
(Zúñiga, 2007) Reducció de la velocitat de la parla Parla rítmica Facilitar la coordinació motora oral Minimitzar la tensió dels músculs Començament fàcil Relaxació Dessensibilització Control de la respiració Emmascaraments Retroalimentació Auditiva	<i>Estratègies de Plans d'Actuació:</i> Teràpia Personalitzada del Control de la Fluïdesa Programa de Regles per la Fluïdesa <i>Estratègies d'inclusió al centre:</i> Aules agermanades Padrinatge lector Integració de les famílies Espais d'aprenentatge <i>Estratègies curriculars a l'aula:</i> Plans d'Actuació Parlada	(Zúñiga, 2007) Escoltar a l'infant amb calma Parlar poc a poc, amb pauses i amb un llenguatge senzill No acabar la frase No pressionar Facilitar la participació de l'alumne en grups reduïts Insistir en la permanència dels torns de parla en les activitats grupals No recomanar a l'alumne com ha de parlar No ser exigent

<p>Parla en grup</p> <p>Augmentar la longitud de les oracions i la complexitat</p> <p>Cancel·lació</p>	<p>Aplicacions TIC i recursos online a les fundacions de Tartamudesa internacionals</p> <p>Grups cooperatius</p> <p>Activitats inclusives per a tot l'alumnat seguint les pautes de l'estimulació de la fluïdesa verbal</p> <p>(Vallés, 2005)</p>	<p>Veure el desenvolupament del llenguatge de l'infant</p> <p>Coordinar-se amb el terapeuta</p>
--	---	---

REFERÈNCIES

Acosta, V., María, A., Cámara, M., Rosa, A. et al. (2007) *Guía de actuaciones educativas en el ámbito de la comunicación y el lenguaje*. Consejería de educación, universidades, cultura y deportes del gobierno de Canarias.

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Author.

Arándiga, Vallés. A. (2005) *Hablando claro. Ejercicios para el tratamiento de las disfasias (tartamudez)*. Editorial EOS.

Badia, A. (2019) La práctica educativa fundamentada: Definición, características e implicaciones para la mejora y la innovación educativa. *Research Gate*, June 1-19

Canal TEDX Talks. (Octubre 2017). *Alcanzando una tartamudez con libertad*. [Archivo de vídeo]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=CYIc5jNHSZ8>

Cervera, F., & Cervera Mérida, J. (2002). *Intervención educativa en los niños tartamudos: retos técnicos y compromiso ético para los especialistas en audición y lenguaje*. *Edetania: Estudios y Propuestas Socio-Educativas*, 25, 9-36.

Díaz, M., Espiago, M., Fernández, A. et al (2005) *Intervención educativa con el alumnado tartamudo*. Grupo de Trabajo C.P.R Oviedo 139-140.

Fernández – Zúñiga,A., De León, M.,& Gamba Moleres,S.(2011). *Evaluación, intervención y evolución en un caso de tartamudez temprana*. Boletín de AELFA, 11(2), 39-44

García, A. (2017). *Propuesta de actividades en soporte digital para un programa de intervención en disfemia*. 71-92.

http://www.quadernsdigitals.net/index.php?accionMenu=hemeroteca.VisualizaArticuloIU.visualiza&articulo_id=11470

Giné, C., Duran, D., Font, J., y Miquel, E. (coords.) (2016) *La educación inclusiva. De la exclusión a la plena participación de todo el alumnado* (3ª edición) (volumen 56). Barcelona: Cuadernos de Educación

García, M. D., y Miller, R. (2019). Disfemia y ansiedad en el aprendizaje de inglés como lengua extranjera. *Revista Española de Discapacidad*, 7(1), pp. 87-109. doi: 10.5569/2340-5104

Marjorie, T. (2020). *La tartamudez: una revisión bibliográfica*. September.

<https://doi.org/10.13140/RG.2.2.28903.47526>

Mar, I. (2020). *EN L2 DEL ALUMNADO CON DISFEMIA Trabajo de Fin de Grado*

Ramírez Sánchez, D. M. (2011). Estrategias De Intervención Educativa Con El Alumnado Con Trastornos Del Lenguaje. *Innovación y experiencias educativas*, 48, 1-12.

Rodríguez Carrillo, P. y Díaz Bello, R. (2017). El rol de la escuela en la prevención y atención de la tartamudez. *Areté. Revista Digital del Doctorado en Educación de la Universidad Central de Venezuela*. 3 (6), 9 – 23

Sataloff, R. T., Johns, M. M., & Kost, K. M. (s.d.). *disfèmia còmic*. 2015.

https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/49127/1/XIII_Jornadas_Redes_32.pdf

Stuttering Therapy Resources. (2017). *Arrojando luces sobre el tartamudeo encubierto*.

<https://www.stutteringtherapyresources.com/pages/consejos-practicos-en-espanol>

Stuttering Therapy Resources. (2017). *Uso del cuaderno del diálogo para la terapia de*

tartamudez. <https://cdn.shopify.com/s/files/1/0322/8385/2940/files/STR-Practical->

[Tips-Speech-Notebook-Espanol.pdf?v=1586482848](https://cdn.shopify.com/s/files/1/0322/8385/2940/files/STR-Practical-Tips-Speech-Notebook-Espanol.pdf?v=1586482848)

Zúñiga, A., (2005) *Guia de intervenció logopedica en tartamudez infantil*. Editorial Síntesi

ANNEXOS

Annex 1: [Qüestionari](#)